

1925 чылда үндөзлөттүгөн.	Өртөө 2 көп.

ТУРГУЗУКЧУ ИШТИН ОРУУ-БИДЕ

Сессияга олмишдан депутатлар: Ставрополь крайини хой ажылдын «Большевик» деп, куруксаямдылга заводчу директору Д. Ф. Пущарский, ССКП Москва олукурну секретары Е. И. Силенко, Владимир областин Киржачнин торгу комбинациянын артыкчысы М. А. Дмитриева, СЭКП Краснояр крайкумуни ийгилик секретары А. А. Хомяков, Рязань деп облудун министри С. Кукин, аймак чоннара депутаттары Тула област Советинин куускумун дарагын С. В. Попов олар санал берип, чухе чуугаалаптар.

1973 чыл болза, СЭКП Топ Комитетинин болаган эш Л. И. Брежневтин даажак чожа кочуртуп турары тайбыч политикавуз боттадандырарга дыка узуг чединчикинери-беле, совет кижииндерин материалдыг чагаай байдалынн болгаш кулутуразынн улам ийий озулдузе, чурттуг экономикадагы быжгаларыга чазатлыг чединчикинери-беле кезекселде.

беттининен олар өзгөзгө айтканылар.

СЭКП-ниң XXIV съездинин айтканы экономикага социалдарының хемчөзгө болгаш характерли бүтү ажалары ажалдарынын деңгээли улам бөдөлгөн, улус ажалары агытын эргелен-башкарып болгаш планнарып сайыбраггайжыларына хаяхк чок шүмүчү чорударын неген түрүр дээрин саяал бергенер демдегелээ. Бүдүрүтүлгөн куралдарыны дилеп таяарыкчы, акш-хоронин болгаш катарларын шын ажалдарынче тутпаган толдаргай саяалдарын оротолор кириген.

1974 чылда РСФСР-нин улус ажал-агытын хөтүждериян планын чүтүлүг дем саяалдашышаал, олар Россия Федерациязын ажалчы чопнары о планын долдур болгаш ажал учусуларды бүтү бүтү күштерин бээр дээринге быжык бүзүрелни илеретгелээнер.

РСФСР-нин Дээди Советинин сессиязы декабрь 1974-та ажалын үргүчүлээ.

РСФСР-нин Дээди Советинин сесси чымынжын VI сессиязы Кремльдин Улут ордунда ажалдарын үргүчүлгөп түрүр. Декабрь 1974 депутаттар 1974 чылда РСФСР-нин улус ажал-агытын хөтүждериян Күрүнө планынын дугайына: 1974 чылда Күрүнө бюджетинин дугайында болгаш РСФСР-нин Күрүнө бюджетинин 1972 чыл дүргүзүлдү күшүлдесинин дугайында иштеркелерин эргетин хуралга чүтүгалашкан

(СЭТА)

Төлөөлөрлөй составында — Мүрүп Вьетнамдын Хостарынын Национал Фронтунунун ТК-зынын Президиумунун кеңешчигү, Мүрүп Вьетнам Республикасынын дашкын херектер министрине Нгуен Тхи Бьинь, Мүрүп Вьетнамдын Хостарынын Национал Фронтунунун ТК-зынын кеңешчигү Мүрүп Вьетнам Республикасынын Революциялык тур чызынын дашкын херектер министрине оракачылы Нг Куанг Тянь; болгаш аялы-даа абалынн кижилери кийин турар.

Мүрүп Вьетнам Республикасынын болгаш Совет Эвелекчиги туктары эскер. Вьетнам аялдорлорунга болгаш аялдорлорунга ССКП ТК-нын Политбюро кеңешчигү, СССР-яны Дээзи Советинин Президиумунун Дагдым Н. В. Погорыйн.

[illegible]

СЭКП ТК-нын Политбюро кеңигүрү, СССР-ия Дээси Советинин Президиумунун Даргазы И. В. Платонович Мурму Вьетнам Хостарына Нацияла Фронтунун Президиумунун Тон Комитетинин Даргазы Мурму Вьетнам Республиканын Революстүр түр чазанын Консул-тативтер Чогулелинин Дарга-зы доктор Нгуен Хуу Тхо-биле чуталажышкымын декабрь 18-те Кремльде тгезын.

Чуталажышкыны совет талаалы киришкенге — СЭКП ТК-нын Политбюро, кеңигү-рүне кандидат, СЭКП ТК-нын секретары Б. Н. Пономарев, СЭКП ТК-нын кеңигүрүнери — СССР-ия Министрлер Чогу-лелинин Даргазынын орадач-чызы В. Н. Новиков, СССР-ия даштыкы теректер ми-нистринин бирги орадачызы В. В. Кузнецов.

Мурму Вьетнам Респуб-ликанын талаалыдан чутала-жышкыны киришкенге, совет Даргазы Вьетнам Хостарына Нацияла Фронтунун Тон Комитетинин Президи-умуну кеңигүрү, Мурму Вьет-нам Республиканын Револю-стүр түр чазанын даштыкы теректер министр Нгуен Тхынь, Мурму Вьетнам Хостарынын Нацияла Фронтунун ТК-зынын кеңигү-рүнүл ТК-зынын кеңигү-рү Мурму Вьетнам Республиканын СССР-де элияни Нгу-ван Тхан, Мурму Вьетнам Хостарынын Нацияла Фро-тузуну ТК-зынын Секрет-биязгын кеңигүрү Хо Су

ШИИТПИРЛИГ ЧЫЛ ТӨНҮП ТУРДА...

Бо чурукта Улуг-Хем
«УТКА» 25 чыгыс совхо
туң хойжулары Дамдын-о
Анчымаа биле Дамдын-о
Кошкар-оол 1968 чылда с
классы дооскаш, ала-нелери
ге дузалакчы кадарчыла
түргөниэр. Оол олар өг-бу

Ам Дамдын-оол Анчымаа район Сөвдийн, а Дамдын-оол Кошкар-оол — Арыг-Узүү суур Сөвдийн депутаты. Чайгь, күсүү үелерде олар будук-бурд чып, ситси

кезип белеткээринге илдепкей
лиг киришкеннер. Бо чылы
олар 485 баш төрүүр хойн
хүлээн ап, 100 башка онааш
тыр чүс баш хураганны менд
алырын, малдың ажаада, чөм
герилдезин кошкатпайн, кыш
тагладарын хүлээнгенер.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу

План күүсеттинген

«Улуг-Хая» совхозтун А
бараан фермазынын коллек
чылдың шийтпарлаг үшк
тонна сүтүү бүдүргөш, оор
ны күрүнеге садарын хүлээ
эглээн.

Коллективтин кызымак
нын түнелинде ферма бо
14-те 480 тонна сүтү бү
387 тонна сүтү саткан. О
на сүтү хуусаа бетинде
бүдүргөш, 32 тонна сүтү
сатканы болуп.

ЧОННУҢ

Септелгеде

Таады районда СССР-нің 50 чыны ат-
тыг совхозтун машина-трактор масте-
скларында техника септелгез хайныш
кынынг чоруп турар. Механизаторлар
дөрткү кварталда 20 тракторну септе-
тургаш, ам 17-ни белең кыдып алгаш. Арт-
кы чүш тракторну январь 1-ниц бетинде
септел доозар.

Септалгада слесарь Илья Коротков, дарганнар Василий Панков, Павел Грудков оларның дузалакчылары Петр Чубик, Сергей Хардинов хүнде үлүг-нормазын 30 хуу чедир күүседип турарлар.

К. АЛЕКСЕЕВ.

ЧОННУҢ ХЕРЭЭНГЕ

Назы-харым улгады, Совет кудуретин, найырларды чурум-чун азыралдына леская ачар орар киж болган мен. Улг дегем чурумтузун иштинде-да, даштинде-да ажал-хекти, болушкунтарын дажок совуварга, беренге чаным-биле хайгаарал орар мен.

Сөөгү күнүндө Москвага болган СССР-нин Дээди Советин сессия чыгынын чедиг сессиязынын материалдарын дыйнал, помчалз, сеткили достуусин, бо каш сөстү баж киж бердим.

га, кайгамчык-ла дыр ам! Чүрчүтүстү, чоңуусуңу ажит-иңчи базымдары терин-де-диги. Ылаңгы жөдөз ажит-аңгы сазырадыр, черден богаша малдан алыр продукцияларын көбүлдүр! талазы-биле партия Топ Комитети, Совет чакан улам үнүт кууэзгенин салып туктарам, оңиз-дыр. Оохире делгичке, дузаламчы турла, салынган сорулгалаар кууэ сургинчегин кычкыр. Чүтлө көзүңия ажит-ылчылдеринин көндүрүшүкүңүт хөдөлгичинин көн, чүртүн баурут ээзи мек

Чуге дээрэе бистид курууна
тунгучуу, оргун чонунуу
бай-шылдиг чуртгал
чугеос оод хамаатнарын
куш-ажында лаа болгай.
Келир чылдиг пазныд
лаа, боджолдид-лаа бисте
нин, пексионлерин дуги
нында одурууларын база ки
ген чорат. Бир-ээ чуртгал
ын халас зэс чуртгал, чоу
га бараан бооп чоразан бол
ла, курчунчид саргыш чорав
кынын «Четтирдм!» деп х
лээп алар-дугу мен.

О. ЛОПСАНЧАЙ,
пенсiонер. Социалистт Күч
ажылды Маадыры.

Мотоциклдериңиң хунду-
луг, уделгези-биле автомаши-
наларың эртек кудумчула-
рыңа болгаш шолдерягге,
МВР-ниң, ССРЭ-ниң курун-
дуктары, байыр чедирген
транспарантыларны бижээн
кызыл пестерни аскап тургал.

Сон. Найыралдыг байдалга ар-
кен чугаалажышкын үезинде
Совет Эвилели-биле Мурнуу
Вьетнам Республиканың ара-
зынга харылдааларын моор

содгаар улам калбартып, т
ныладырын айтырлар
чугаалажып көргөн.
Чугаалажышкынны ам-да
үргүлчүлээр.

НАЙЫРАЛДЫГ БАЙЛАЛГА ЭРТКЕН

Мурруу Вьетнамы Хостарынын Национал Фонтугу-
нуу ТК-ынын Президиуму-
нуу Даргазы, Мурруу Вьет-
нам Республикасынын Реполот-
туг Тур Чалазынын Конститу-
тивтик Чувалынын Даргазы,
доктор Нуген Хам Тхоа баш-
тапкан Мурруу Вьетнам Рес-
публикасынын толдослары ал-
пар, даш дуктеги шайлаган
ны төкөбү 18-те СССР-нын
Дэди Советинин болган
СССР чалазын омузундеги
Кремльдин ууту одурунгу
кылган.

Дуктеги шайлаганга совет-
тадалан барганар — СЭКП
ТК-нын Политбюро кежигуу
СССР-ынын Дэди Советинин
Президиумуну Даргазы Н. В.
Полотрийн, СЭКП ТК-нын По-
литбюро кежигуу, СЭКП ТК-
нын секретары А. П. Кири-
ленко, СЭКП ТК-нын Полит-
бюро кежигууге кандидат
СЭКП ТК-нын секретары Б. Н.
Полонмарев, СЭКП ТК-нын По-
литбюро кежигууге канди-
дат, РСФСР-нын Министрлер
Чувалынын Даргазы М. С.
Солонечев. СЭКП ТК-нын

Политбюро кежагуунге кайдаат, СЭКП ТК-нын, ЦСР-ин, ЦСР-инд Дээдэ Сөвдийн Президиумунун секретарь М. П. Георгадзе, ССР-инд Дээдэ Сөвдийн Президиумунун секретарь Н. В. Погорелый аагыларга түве тугаалсан.

Доктор Нугун Хягу Тхо хуры сс ал, түве тугаалсан.

Дуушгис хайлалта чылы найсаралзг байдалта эрхткен (СЭТА)

Петр Ильич Клямух 1942 чыла Брест областын Брест районунун Коваровка сурда турттуган.

Четуртунга алаан шери угар чутул учкншынын 1964 чыла дооклар соонда шери-агар куштерини ол албан эрттир турган.

Албан эрттирлар турар узейине П. И. Клямух бодун бирги класстын ужудукчул кылдар коргузуп, элзэн каш хевирниц самолёттарын ворейил алган.

1963 чылаа ону Коммунистк партияныц хурааеинице хулап алган.

Комсомонавцын отрядыны ону 1965 чылаа хулал алган. Ужудушкунун яны-бур аппараттарына космос учу-душкунчыга белетелгил долу курузуп ол эртик. 1973 чылаа эгелеш, П. И. Клямух — Ю. А. Гагарин аттыг шери-агар комсомонавцын шыдыкмын.

Комсомолатин калайг Лидия Владимировна Москванда И. М. Сеченов аттыг бирги медицина институтунда ворейил турган. Алаш баш харыг Михаил деп оолду.

Оцу алаан Ода-чурттуг Улуг дайымынын узейинде амы-тыннн шыкынган, авазы Марфа Павловна — Брест областын Комаровка сурда туртат турар.

Валентин Витальевич Лебедев 1942 чылда Москвага тартуулан.

Ол 1960 чылдан 1966 чылга чейир Москваың С. Орджоникидзе атыг ухар чүбү институтунда аьренген.

Институтту дооскач соонда В. В. Лебедев конструктор бюрозунда аьылдан болгаш мержежилг, тыныгыг инженер дээрзин балгыткан. Ол космос аппаратарыныг чаа-чаа сисемаларын аьылдан кыдырыгн илдепкениг киришп, бол талазы-белег чогалыкчыг аьылдан кылган болгаш боуу аьзэе каш тускай аьылдарын чогаалып кылган.

В. В. Лебедев 1971 чылда Совет Эьвлядиинг Коммунистти партиясыгн курулэенэе кирип.

В. В. Лебедев космонавттар отрядыгн 1972 чылда дууэзэ алган болгаш оок соонда ол космоска ужудуушкунга белек келди долдуу-беле эрткен. Валентин Витальевич ухар чүбү спортунга хандыкшыкчылыг, бол талазы-беле бирга разрядныг.

Космонавтыг кыдайыл Людмила Витальевна конструктор бюрозунда аьылдан турар, оларынг оглу ам бир харлыг.

В. В. Космонавтыг аьзы Виталий Владимирович 1968 чылда мочээн. Аьзы Антонина Федоровна Москва аьылда турттан турар.

ХУРАЛЫДАН

Москвага болган Өвнөлдөгч колхозтар чөвүүлүндөн хуралда ажил-айгылларынча экономикасын үдэм бижылгаарына болган бугдүрүлгөн сайыраггаймылларынча үдүр-үдүрүлгө элзэн хой айтыр-үдүрүлгө өрүлгө.

Чоокта чаа ырткен СЭКПК-нын Пленумунун тууналда

ларда, РСФСР-нын Роста Тамбов областарында, Украинада, Белоруссияда болган Молдавияда бар. Ынтыла-д элзэн хой ажил-айгылларынча ханизатор кадрлар ам-лаа дашпын, оларын күчү-жү-жүлгө, организастарында четте-тер барын тоотулге демдү-дүлгө.

нин дугайдыг даяндыгын СЭКП Т-кын Полтбовро ке-
жигүү. СССР-ын колдз
ажыл-агый министри Д. С. По-
лянский кылган. Эвнел чөө-
лели СЭКП Т-кын декабрь
(1973 чык) Пленумунун до-
ктаалын, ол мышкач ол Пленум-
га СЭКП Т-кын Чүнген се-
кретары эш Л. И. Бржезневти
чугааздында бердиген айтыш-
кынарын болгаш түгүндөсүн
бүрүүн-биле базз долгуз-биле
чакырып эл-саткайдыг чүдүт-
түнгөн болгаш оларын хажык
чожаа удуртулга бодулары-
биле базз күүсөлдери-биле ху-
длап алган.

Эвнелдин колхозтар чө-
лөйдүн хүлөз алган докта-
лында ажил-агыйларын у-
хазинатор каарлар-биле
дуртыганыннын байдалын
гаалжы коорун болгаш ола-
ры белеткериин базз быжы-
лаарын экижидер тайлаз-би-
ле тодаргай хемчеглерин ажил-
кылырын Көдзз ажил-агый
министрстволары-биле ка-
чораларын эвилдешкек ре-
публикаларын колхозтар
вуделдерин дааскан. Ол
руганы күүсөлдериңче ула-
га хемчеглерин системээ-
колхозтар баштаар чөдери-
сүмөтээн.

[illegible]

А. А. Гречко Чехословакияда

ПРАГА (СЭТА). Найраараа аймаг зортууца аймаг-биле Прагада чоруп турар, СЭКП ТК-ын Политбюро кежигуну, СССР-ниң камгаал министры, Совет Завоевленил Маршалы А. А. Гречко СССР-ниң национал камгаал министры, армия генералы М. Дуур-биле ужурашкан. Чукретиң тамызында эп-хуундаа найраараа элдер арасында билинчир Варшава кэрээниң кыркыччилары аям-дуума ийи чурттуг Чекспетиг Куштеринге дем каттыштырып ажилдаарының айтырларының талазы-биле санал-оноалың солукшан.

Маршал А. А. Гречкога элдэр кылдыр Терини ордуга чыгарып, ажилдаарыңга аманчыл Аваа ЧКП ТК-ын Чингиге секретары Г. Гусак, ЧКП ТК-ын Президиум кежигуну,

СССР-ниң чыдак Л. Дарга Л. Штругал, ЧКП ТК-ын Президиум кежигуну, ЧК ТК-ын секретары Я. Кедрин, СССР-ниң национал камгаал министры, армия генералы М. Дуур болган ЧК ТК-ын өске-даа партия, кург ажилдакчылары киришкен.

Совет талаан хуу алымшыкыга баргаанар: Совет Армияның болган Шерг-Лай Флаудуна Политиктиң терегелениң наазаалың, А. А. Гречкога СССР-ниң камгаал министриниң ораалканың, Шерг-Лай Куштериниң кол командакчызы, ужуз чүдү Маршал П. С. Кутахов, А. А. Гречко ууш чоруп өске-даа кичилер, СССР-де совет элчинияның талазлекчилер.

АЖЫЛ-БИЛЕ ХАРЫЫЛААР

ССР-ийн Дээд Сөвдийн
сесси чиймийн чедиг сессийн
материаларында: «Колз ажил-агтийн ажил-
ишчилери белик түшмелдери
чедиг алган. Тарааийн и белик
жүдүдү — 220 миллион
топнаы атан бис. Ог болз
срткен чиймийнла 52 мил-
лион тонна хай-дүр дэн сай-
турагалай бар. Чүглө мий
бо чийкө билин совет улусту
быйжы найралын, чадгыс эс-
пектидийн бадмактан турар.
Шинтпирин үшкү чийла
совхозоту ажил-ишчилери кү-
рүнгө 5200 тонна тараа са-
дар планын турган. Огу
ыракта ажил күтүскөн бис.

ДЕВИСКЭЭРИ БИР ДӨМЕЙ, А ТҮННЕЛИ ИЙИ АҢГЫ

Тывага хой ажылын улам кыйып төгүлөр хемчеглер дугайында СЭКП Тыва обкомунун X пленумунун доктаалы Өвүр районунун ийи колхозунун малчынынар тус-тунда улуз кичээлге-биле чугаалажып көргөш, моон сонгаар хой ажылын хөгжүлери болдунар аргаларын, курданыларын тодоратканнар. Ол чугаалажышкындар чүвү көргүскенил? Районда чарыштыг ийи ажил-агый — «Кызыл туз» болгаш «Коммунизмче орук» колхозтарда хой ажылынын байдалы кандай? Бо айтырыкта харыялаары-биле ол ажил-агыйлардан тодаргай чижекти кирип көрей.

Бо колхозтарнын каймызынын-даа экономиканын кол үнеленин — хой ажылы. Оруганын 80 хире хуузу ол адырлар ап турарлар.

«Кызыл туз» колхозка хойну баш сааныга сески беш чыла 8930 баш немешкен, а бо беш чылдын ийи чыл он айларынын дургунуна — 3138 баш немешкен. Хой эдин, дүктү бугулеринин база күрүнеге саарынын планын оонаалдарын ажил-агый бо чылдын чедишкенин күтүскен. Соелгү ийи чылда анаа чангыс ай төлөвилде-биле 5 чаа хой кажаанын, 4 хураган кажаанын туткан, эрги 6 кажааны өлө кылган, тарып боозалыганын 4 пункттуу тургустунган.

Өвүрүн байдалдарына хой ажылын чедишкенин хөгжүлүп болурун «Кызыл туз» колхозтун практикалык бадыткап турар. Кызыл-тузчулар 1980 чылга чедир хойну баш саанын ам 29.276 турганын, 42.030 баш чедир, хой, ошкү эдин бугулерин 253 тоннадан 541 тонна, дүктү 490 центнерден 800 центнер чедир соруганы бот-

тарынын мурнуна салып алган.

Ынчаарга кызыл-тузчуларын чаржып турары «Коммунизмче орук» колхозта байдал оон сыр өскө. Ол ажил-агыйга сески беш чылдын дургунуна хойну баш сааны өөр хаммаан чок, харын 2191 башка эвезежэн. Ол-ла уеде анаа сес мун чыгыш хой өлүп хараан. Колхоз күрүнеге 118 тонна эдтин, барык-ла 90 тонна хире дүктү чедир бер-боз. Бо бешки чылда байдал баа-ла ыныт. Малдын баш сааны өзерден харын кудулар турар. 1973 чылдын он айларынын дургунуна 1431 баш мал өлүп хараан. Ажил-агый тоску беш чылдын шитпир-лиг үшкү чылында 8,3 тонна дүктү күрүнеге чедир бер-боз.

Агаар-бойдуз, олар-белчир байдалы дөмей болуп турбүжө, кожа турар ийи колхозта көргүзүлгөр чүе бо хире улуз ылгалдыгыл? Бо айтырыкта харын чангыс: колхозтун удузгучуларынын, тускай өртемниглеринин хары-салга чогунда, ажил-агыйжы эвезилге, ажил-агыйжы мергежилдик чорудуп билбизинде. Чогум-на ол дугайын колхозка болган малчынар хурагалына санал бергенер чугаалап турганнар.

Хой ажылын хөгжүлериңе өң чугула чүе — малдык быжыг чөм-суурун тургузары болгай. Ынчаарга, «Өвүрге тараа, ситен үнөсө, сай-лаштыг, сугат чок» дээр янылыг хөөннер бар. Ындыг болгалдын үнелен-барымдаа чогуп аммырал бадыткап турар. Манаа мындыг чижекти кирип көрей. Бо чылдын «Коммунизмче орук» колхозтун Бора-Шайга 450 гектар сула, 42 гектар арбай тараан. Чой кандашкынын болган. Ынчалзажок суланын газындан 20 центнер, арбай-

нын газындан — 17 центнер дүктү алган. Бо саннар кандыг-даа тайылбыр чокка билдингир ышкыжыл.

Ынчангаш мал чөмин чөчир-биле белеткен албайн турарынын кол чылдагынын ажил-агыйжы эвес чорукта, бар курданыларын болур-чогугуру-биле ажилгайын турарында. Оон барымдааы бо. Ситен кезер шөлү элек тур-бүжө, «Коммунизмче орук» колхоз шөлдерин ситенин бүрүч-биле кезип ап шыда-ваан, оон уржуунан мал чөми белеткээр план чүге 68 хуу күтүскенин.

Бо ийи ажил-агыйнын каймыз-лаа суг сөөртүр тускай машиналар-биле эки хандыг-тынгаш. Ынчалзажок оларын чөп ажилгайын турар. «Кызыл туз» суг сөөртүр 5 машина график бугулар орта ажилгайын турар, а «Коммунизмче орук» колхозта 4 машинаны «аде дерип», үргөдөп каан, ынчангаш оларын чангыс-даа ажилгайын турар. Оон түнеленилге мал суг-биле хандыг-тынгаш турар. Ол ажил-агыйларын дургучулары хойну сугга кылажып хандыг-тынгаш бээр» дээр хемчег албайн олурганнар.

Бо үстүндө чугаалажышкан чүвүлден кандыг түнелели кыл-ым болуру? Хой ажылын улам кыйып төгүлөр хемчеглер дугайында СЭКП обкомунун X пленумунун шитпир-лерин аммыралга боттандырар төлөдө. Ылангыя «Коммунизмче орук» колхозтун удузгучулары, мал ажылынын тускай өртемниглерини оонаалдары хемчеглерин алары эргежок чугула. Хамыктын мурнуна ажил-агыйжы эвес чоруктарын чылдап, мал ажылында кижилерин эа-харыскалыгын белдир херек, В. ОЧУР-ООЛ.

ҮЛҮҮВҮС КИРГЕН

«Тыва лаг-дугу» комбинаттын ийити бугурун көргүзүлгө-ринге бистия тузут-септелге цегиникти кирип турар үлүү эвезэс. 1964 чылда лаг-дугу арыглар фабриканын баштайгы элчезин ажилга-ла дугааган соон дарый ол цехти организастан тургустунган. Бугурунго болгаш аммырал хандырылганга хамарыш-кан тузугуларын база үрмөк, кантаа септелгелерин тузуг материалдары-биле хандырар асфальт бугулар завод, бетон-холуксаа кымыр, чазанылга цехтери, ыш белеткээр участок, ыш дилер чер ажиллап турар.

Комбинаттын ажилынын хемчээли чыл келгел, тузун өзүп ораны-биле кам тузуг-септелге цегинин бугурунго күчүз угалдын, кымыр ажилдары көвүзүн. Фабриканын ийити элчез ажилга-ла кирген соонда ол 1,5-тан 2 миллион рубль хемчээлге чедир тузуг-септелге ажилдарын чорудар апар.

Бо чылдын бистия цех чылда 24 муз тонна күчүзүз асфальт бугулар заводту тузуп, ажил-лап кирген. Ол ышкы хары угаа 240 урулар турар

Рудникте ажилчынар чөминер столоваяны, ында чунар бажымын тузуп бистия тузуг-дугуларынын дозуну кан. Чазанылга цегин, шөверлел ажилына хергээр материалдарын белеткээр мастерскаяны келдир чылдын тузуп доозар.

Бистия коллективтик чорудуп турар ажилдарын дозугуларга ыныт. Цехтик тузуг-дугулары болгаш ажилдакыларын боттарынын мурнуна тургустунган соругаларын бүрүч күтүскен, оон-биле ийити комбинаттын бугурунго чедишкенингерге толентиг салымшыкын кирип турар.

В. КАЛЗАЦ,
тузуг-септелге цегиник
начальниги.

ҮНӨЛЭЭН

Шаган-Арыгын № 1 орук-тузуг эргеленилгелерин бирги участогун ажил-ишчилери бо чылдын 20 км дургут орукту ка-лап шымы-биле калы кылдып доозар оонаалзын номер эгизиле-де аяр күтүскен. Чазыт хемчег кезир көвүртүп болгаш сугат база шалбаа-лыг черлерге хооралар салары чедишкенингер боттандырган.

Участоктун Белдир-Кежиге төвү орукчуларын бугулар сууржугаы болу берген. Ында чылгыг аягончыктер, чунар-бажы, столовая, кызыл-булач ажилчыларынын аммырал чурттаарына, хостуг шактары эрттеринге дыка таарымчалыг.

Уенил улуз кезин ала-оранындан ырак черге эртти-рип, ажил-херек дээр өскээр чардыгар хой-хос чок кижилерин дугайында чуну-даа мур-на сакшып салып турар бис. Ынчангаш кызыл-булачтуу со-лу, жураалдар, номнар-биле четчелзеш, радиопримкини, теледзорну тургузуп алган.

Ажилчыларынын шак ынчаар сагыш човазашкы-биле хандырган чорук оларын план, күнээлге күтүскен дээр кызыл-акай болуп чоруп улам белеткен. Оон тодаргай кижээ бо-дур: чыл төнүзүгчө чедир ол участкан кылган 22,5 км оруун комиссия эки деп үнелел-биле күтүзү алган.

Ю. ЕГОШИН.

Каа-Хемде «Тиндөгө» колхозтун бода болгаш шээр мал колданыры Эргектеенин, Эртине-Булактын, Ажыктын, Байлажынын, Майлажынын болгаш өскө-даа оларарын холпарында кыштагалар турар. Малчыныларын кыштагаларына бугу чөминер, мал чөми тарааны шаг-ла чедирген. Колданыра минералдыг чөминер база бар. Ындыг болза-даа чөминерге рационунга чугу-лутт мал чөми, тодаргайлаарга,

силос ылап-ла турар апар. Ылангыя суг-бараан фермаларында силос эргежок чугула. Колхозтун төг болгаш Петропавловка фермалары кукуруза силосун хойу-биле хергелен турар. Чугаа төп суг-бараан фермазында бөжин амгы уеде 218 инекти саап турар. Мал

ажылынын тускай өртемниг-лери силосту малдын сугун элеккилеринин чөми джир. Тускай өртемниглерин ол сүмези ажил-херек-биле бады-каттыганын-даа.

Колхозта мал чөми белеткээр бригадалынын бригадирин,

АЖЫЛДЫ ЭКИ ОРГАНИЗАСТААР

«Чайын шаанын, кыжын тергенин септе» деп улустун улегер чугаазы бар. Ол мерген болгаш ханы утка сиңижкен домакты тараажы бүрүзү эки билдир. Ынчангаш кукуруза хову ажилдары доосту бээр би-лек тракторлар, көдээ ажил-агый машиналарынын септелгезин кириптерлер. Ындыг ажилдар Тандыда Көдээ ажил-агый дургугаа стан-цияда эгелел берген.

Септелгени казан эгелел-дир? Ажил-ишчи түнелелер чангыс-ла, деп, МТМ эргелек-чизи Александр Дмитриевич Бобковтай айтыркан.

— Ам силерге байдалды таныштыртай. Бистия инженер-контролерус — биле чугаалажып көрүнер. Ажил-агый байдалын ол дыка эки билдир кижэ — дээр, мен Сергей Ершов-биле ол таныш-тырып кады.

Сергей Ершов хып дээр анык эр болду. Ол бо чылгы Иркустун көдээ ажил-агый институтунун механика-ция факультетин доозкан.

Сергей ажилда-ла үр бол-баан: чаа-ла ийи ай ашкан. Ол хирелен ажилдык байда-лын эки билдир. Оон алап берген сан-туңу блокуду-мга бижи алдым: Дуржулга станциянын механизаторла-ры техника септелгезинче ок-тябрь 1-де кирген. Оон бээр элээн ажилдар кылдыган. Механизаторлар 12 тракторну септеп дооскан. Оларын дөр-түнүгө капитал септелге чорут-кан. Ук ажилды кезектер айл-биле чорутуп турар. Сеп-тээр дээр эвезелген тракторну чакшак, оон кезектерин чогур-дестерге чорутушкан. Олар-ны алаа харымал турар кижилер септеп эгелээр. Тра-кторлар шуут белен болу бер-генде оларын беленинги шу-тунга тургузуп каар.

Дортку кварталда 25 селка септээр планын олар күтүскен алган.

Анык инженерден дараа-зында айтырылгын база салдым.

— Артык кезектер кан-ды-гыл?

— Ажилды чаа-ла эгелел-туруушта элээн бергелер та-арышты. Бир-ле чүе дедир тыртыш, чыдып аар турду. Ам экижээн. Ажилымыс база шуудай берди. Ындыг кижэ сагыжына дыка эки боор чүе-дир. Артык кезектерге ажырбас бис.

— Мурнакчылардан алап, демделеп чоруткун?

— Септелгедө дөртөн ажил кижэ бар. Оларын аразында ажил-ишче кызымак, дуржул-галыг механизаторлар хой Байшай-ла «Хундулелдин де-дээ» оранын элчезин Николай Васильевич Парика-роту алап болур. Ол күсүк дүжүт ажаал алышкыны-ның үнелде база эки ажил-далы. Сегон дургунда 756 гектар черин таразын ажаа-гаш, бирги черин эгелээр. Ам база ол быжыг тура-сорукут, ак сеткил-биле ажиллап тур-рар. Техниканын хөдөлүр-дээр септээр слесарь күдээ-гезин үлгүлөргү күтүскен келди. Механизаторлар А. Тюмбү, М. Хайнакчий, И. Панюков оон шоолуг сон-

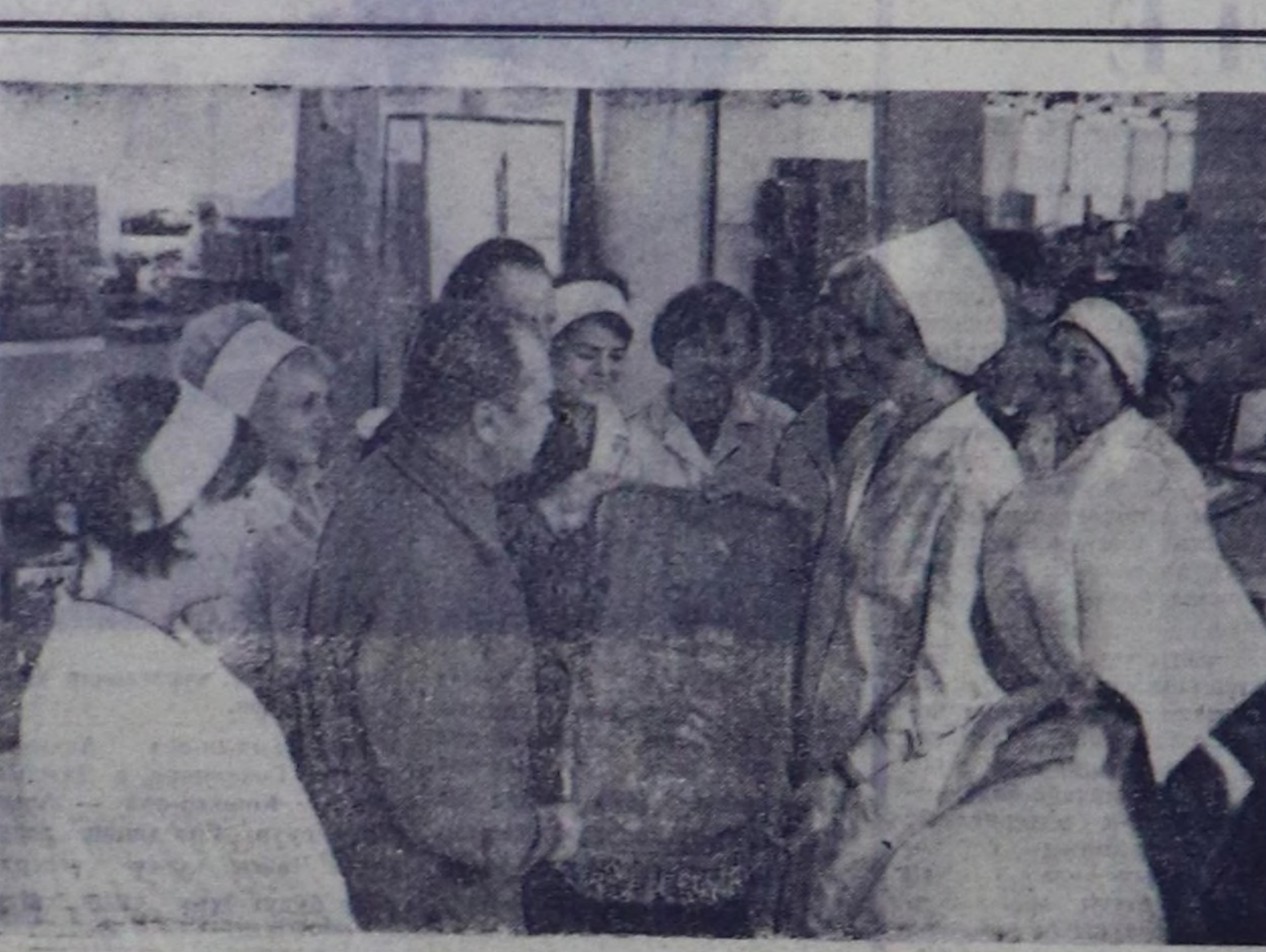
наваннар. Септелгени тем-пизин шакшыныларынга кы-гай ажилдын шынырын эки-жеринге боттарынын эвезэс үлүүн киригенер.

Септелгедө хара туттуган кижилер боттарынын күлүн-ген ажилын хире-шаа-биле кы-лып турарлар. Ынчалза-даа ол кижилерин моральдык болгаш материалдык сонуургалын бе-дилер, социалист чарышты калбартып таразы-биле ажил багай организастаттыган. Ма-шина-трактор мастерская-зында социалист чарыштын иштелдерин аспаан, тус-тус септелгелер күлээлге албаан, чарыштын түнелелин үндүрүп көрбөз. Септелге эвезер мурнуна тикелчилерин ша-нап, мактаар дугайында чу-гаалажып, дугурушкан-лаа болза, проффессилден ажил-чын комитетинин четпес ажил-лап турарында ол чүүлдер үтүндүрүп калган. Чарыш дугайында айтырыг салырга: «Дугурушкан улус бис. Түк-невезэн бис. Чарыш чок деп, харыялардан өскө, инженер-

контроль Сергей Ершов чуну-лаа толугу чугааладым. Соң уламнан чылда күш-ажыл-ды салыга-чуртун үрээр таварылгалар бар.

Оон ийди бир кижэ. Бо чылдын дортку кварталында 20 трактор септээрин планда кийрген. Чыл төнүзүгчө чедир он ажил хонук арткала 8 трактор септеттимей ар-тып калган. Олар келер чыл-дык үлүүнө шилчип, артып каары билдингир апарган. А септээр чогуур тракторун ийити саны 55. Ынчангаш ам-лаа 47 трактор чаа чылдык бирги кварталынче шилчип бээр-дир. Ажилдын темпизин белдир, ону организастаарын аммап эгелел экижипте болза, техника септелгезинин планы күтүскенин барып болур хире апарган. Ону бодуру-бас таразы-биле көдээ ажил-агый-нын дуржулга станциянын удузгучулар дөштүг хемчег-лерин алары күзентки.

Ш. ДОРЖУ,
«Шынык» корр.

Хой ажылын бүтү тала-биле хөгжүлери чуртун үчүе ажил-агыйнын хөгжүлгө-ринге база чугула учур-дузалыг. Амгы уеде хой малдын баш сааны өстүрүлгө, оон ук-сазын экижип тургаш, про-дуктулун бедилеринин хем-чеглерин алдынын турар.

ХОЙ КЕЖИ—ЧУГУЛА ПРОДУКЦИЯ ЧҮҮ КЫЛДЫГАНЫЛ?

Чаа доктааткан өртөк бугу-гаар чаа сойган болгаш дозур-луп каан хой кезижин 10 дөр-белчин дециметринин бирги сортунун өртөк мурнуна 68 көпөк турган болза, ам 76 көпөк чедир өскөн, ол-ла кештин ийити сорту — 60 көпөк турганында 66 көпөк чөткен, тайыс дүктүгү хой кезижин бирги сорту 46 көпөк тургаш, ам 54 көпөк, ийити сорттуу 40 көпөк турганын-дан 46 көпөк чедир улат-кан. Хову черлерге өскөн хой-ларын кезижин 10 дөрбел-чин дециметринин өртөк 45 көпөктөн 53 көпөк чөткен, оон чартык дүктүгүнүн 1 сорту — 35 көпөктөн 43 көпөк чедир улаткан.

Дузааш, кургалып каан хой кезижин бирги сортунун 10 дөрбелчин дециметринин са-лып алар өртөк 71 көпөк турганында 79 көпөк бол-ган, ол-ла дузааш, кургалып каан чартык дүктүгү кештин бирги сорту 50 көпөктөн 58 көпөк чөткен, а хову чер-лерге өскөн хойун кезиж ду-зааш, кургалып каанынын бирги сортунун 10 дециметр-ин өртөк 47 көпөктөн 55 че-дир көпөк болган, чартык дүктүгүнүн — 36 көпөктөн 44 көпөк чөткен.

Дузаайын кургалып каан дүктүгү хой кезижин 10 дөр-белчин дециметринин бирги сортунун өртөк 75 көпөк тургаш, 81 көпөк болу бер-ген.

Нарын болгаш чартык на-рын дүктүгү хойларын чаа сойган, дозуруп каан болгаш өлгө дузаан кештеринин 10 дециметринин бирги сортунун өртөк 1 рубль 33 копек, ий-гизинин — 1 рубль 13 копек турган болза, ам олар үстүндө алаан аайы-биле 1 рубль 64 болгаш 1 рубль 38 копек бо-

лу берген. Чартык бөдүүн бол-гаш бөдүүн дүктүгү хойларын кезижин 10 дөрбелчин дециметринин бирги сортунун өртөк 82, ийгизинин — 70 көпөк турган болза, ам 1 рубль 33 көпөк болгаш 1 рубль 13 көпөк кылдыр улаткан.

Тыва АССР-нин ажил-агый-лары, ылангыя хой ажилды-лары амгы уеде колдууна экижипкен уксаанын чинге нарын болгаш чартык нарын дүктүгү хойларын өстүрүп тур-рар. Ол хойларын кештери бедил-биле үнелеттинер болгаш өртөк улуз болур.

Ындыг болза-даа республи-канын колхозтары болгаш сов-хозтары хой кезиж чедир үнел-вейн, оортан орулга кире-ринче, ук кештер үнелиг чиг-ат болу бергенге кичээлгел сальбайн турар. Белеткел чер-лери, колхозтар, совхозтар болгаш хуу кижилер хой кеш-терин өй-шаанда, бедик шы-нарыг кылдыр белеткөөс сат-кан турарыне угалган орга-низастыг болгаш таныдылга ажилын калбартып чорудары чугула бооп турар.

И. ЛОПСАЦ,
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин өртөк килдизи-нин начальниги.

Депутат сонгучуларын мурнуна харыскалыг бол-гаш оларга өткөдүн бээр ху-лазгелгел болурун депутат-тарын эрге-хулазгелеринин дугайында хойуула айткан. Ол иштелгени Тыва АССР-нин Дээди Советинин депутаты Арпаган Тыкы ак сеткилдик күтүскен турар.

Чокта чаа Улуз-Хем ра-йонун «Ак-Турга» совхозу-нун Булуң-Терек салбырын-ин клубунга сонгучулар-биле ол ужурашкан. Эш Арпаган рес-публиканын хөгжүлгө-ринин дугайын сонгучуларга та-ныштырып, совхозтун аммы-ралында чижектерин чугаа-лаан. Сонгучуларын чаты-ларын күтүскен дээр депу-таттарын кандыг хемчеглер-ин ап турарын чугаалаан. Чи-жээлгө, суурда 320 олут-тур ортумак шоланын ту-дуун 1974 чылдын сентябры-да ажилгалга кирерин база ясли-садтын септелгезин а-мгы уеде кылдып эгелел бер-генин сонгучуларга дын-ат-кан.

Сонгучулар депутатка бот-тарынын чаа чатыгларын бер-генер. Чонун төлөлекчизин эш Арпаган ол чатыгларын демделеп ал, өөренип көөрүп болгаш күтүскенин болгаш дөт чатыгларын күтүскен дээр орадажырын күтүскен.

А. ДАМЧАН-ООЛ,
Улуз-Хем район.

Колхозта мал чөми белеткээр бригадалынын бригадирин,

КЫШТАГЛААШКЫН: механизастаашкынын оруунда

партбиро кезигүнү К. И. Яковлевтин удузугааы-биле бригадалы кезигүнери болгаш хостун малына четчир са-ныг ситенин, силосту, сенаж-ты белеткеш. Колхозтун Эр-тектөдө трактор-хову брига-дасынын шөлүгө кукурузаны тарааш, оон нозан массанын чаагай дүжүдүн алгаш, силос-таан.

Колхоз бо чылдын 10.350 тонна силос салыр планын 10400 тонна кылдыр күтүскен. Экономистер силос он-гарларын хей черлерге са-дыры артык чарыгаларын үндүрө, кыжын силосту ко-даннарже ийи-бээр сөөртүрү база артык чымштын үндү-рөп деп көргөн. Хой онгарлар-да силосту чангыс угаа ажи-дары болдунаас чүе төлөдө, дараазында база каттап ажил-дары чедир оон дозун үрел-дир база хой болур. Ынча-гаш кукуруза силосун чангыс

онгарга төптөдирген чурум-биле салган.

Мал чөми белеткээр бри-гадалы кезигүнери болгаш малчынар үжүженин бусак, малга киртип эгелээр. Силос-ту фермадаже болгаш коза-нарже сөөртүрүп механизаста-ан. Силос онгарында Алек-сей Безбородовтун бульдозер ажиллап турар. Машина ийи-не трактор онгарын кылдын-га чет кезерге, тракторист бульдозерин хуура-биле силос массасын укаш, машина азы трактор кырыне үндүр-откантар.

Бистер силос онгарына че-дир келгел көөрүвүсө, ында элээн каш машина база ийи трактор эөлөг манал турар. Сергей Курашевтин «ГАЗ-52» машинасы көп туршуту. Тракторист бульдозерин хуу-ра-биле силос массасын үс-түрүп эгелээнини шакын көрүп алган, машинаны чугу-деринге чөжө хире үе чары-

датынарын хайгаарып көрүп тур бис. Машинанын кузову дола бергиче чедир 5 минута 30 секундта үндү.

Бир эвес, тыртып баа-мып каан силосту үндүрелди бузуп, демир-айымы-биле машина кы-рыне үндүр октап тургаш дозур чурдаган болза, анаа үндүрел пак-уени минута эвес, бугун шактар-биле са-наар анаары чугаажок. Анаа айымы, кукуруза-аай азы бал-ды туткан элээн кижилер база ажилдаар апар болур эвезе-пе.

— Мен силерин каймы-нындан-лаа ырак уерде, Эр-тине-Булакка Хойжу коланга чедер кижэ мен, машинанын дүтөч чугаа кааным. Алек-сей — деп «ГАЗ-52» машинанын чолчазыны Васи-лий Сивотун айттырды.

Шынап-ла трактористин да-лажып турганын ол чүе ийи-ке В. Сивотунин машинаны чүдүреринге дем баттайгы

машинадан 15 секундта эвезэс үе чарыгдатынды. Оон да-раазында чолчазы Виктор Ба-харев машинанын 6 минута иштинде чугуруп алгаш, Чыл-лаалында анык бода мал ко-даннар хал чоруту. Тракторист Затеи Потылинин кузовун дозурданын 7 ми-нута 40 секундта хергелеттинди. Ону чүдүреринге өскө машина-ларыннан хой шак үндүрел-нинде кижэ кайгаар чүе чок, оон кузову ишкери болганын-биле ыныд.

Силосту азы Илмыканын малчынынын чугаазы-биле алгырга, үжүжени коданнарга кадагаларынын арганын база бодап тышкан. Фермаларын кажазынын экинни машина кире бээр кылдыр туткан. Машина кажаже киргеш, си-лосту инектерге үлөп бээрине эгит кылдыр элээн каш черлерге төп каар. Оон ха-раазы-биле саар инектерге си-лосту таралдыр салып бээрине хей артык күш үнөсө.

Хойжу коданнарда силос са-дыры чылгыг үтөктер бар бол-ганы-биле сөөртүрү эгелген чулакут чөм домас болгаш ону аргит турда-ла малга чир-тип кааптар болганы-биле ар-тык чөм чарыгалы болбас.

Илмыканынын силосту малчын коданнарже чүдүрүп чорударын механизастаанын ажилдын депшилгелер аргазы деп санап болур. Ону кайы-даа ажил-агыйнын экономик-тиг болгаш географтыг болу-нар аргазына таарыштыр ажиллап болур.

Кыш эгелээден бээр үр болган. Бистия малчынына-рыстын ындажыг артери ка-дыг-дошкун хунер ам-даа хей. Силосту чүдүрерин, ха-рын-даа чедирген черинге дү-жүрерин калбаа-биле механизастаары чугула.

С. ТАМБА,
ЧУРУНТА: силос чүдүрерин механизастаанын.
С. ФЕОТИСТОВТУН фотозу.

ШЫН

САДЫГ, ООҢ БЕДИН КУЛЬТУРАЗЫ ДЭЭШ ЭЭЛДЕК, ИШЧИ САДЫГЖЫЛАР

Кызылдың Ленин кудумчу-
зунда үш катт чуртталга ба-
жынынын адаанда №3 «Юн-
ость» деп магазинче утлаан
кижидерин чугааза кышкы
соок салтын дамыштыр дич-
налып кээп тур:

— Савага кудуп садар сүт
бар-дыр бе?
— Ийе, бар-дыр. Ында кур-
гак-даа, чалай-даа сүт, изит
хаат-даа элек-тур.
— Улус хай-дыр бе?
— Эзэн хай-дыр. Ынчал-
даа оотурга үр майнаас, дүр-
гөндүр — дээн чугаалар дич-
налыт.

Магазинин ажалын со-
нуурап көрү дээш, ошкере
бердим. Оон иштин чырын,
чылым-даа аажок. Делгир-
лерде бараанар-даа элек. Ма-
газинин эргелекчиз Зоя Ге-
оргиевна Сухорослова коллек-
тивтин күш-ажылчы чедиш-
кинерин чугаалап, мурнакчы-
ларын алады.

Бо чайын магазинин өрзө-
лөдөрүн бузуп, оон алтыр туп-
дуп, септүр. Моон мурнууда
манайа бараанар делгир
өрзөлдөй шыккамыдан хөй
улус кирип эртеринге таарым-
ча чок турган. Ам мында би-
чежек делгирлерин тургус-
каш, хаб-булочка, сүт, үс-
саржак аймаанын бараан-
нарын делгир садыгдарын чу-
румчуткан. Магазинин ишти-
ки талазынын ханаларында эс-
тетиктиг каастаналарын база
кымыталаан. Ханаларын өнүг-
буктур-биле чараштыр ло-
зулаан.

Аш-чөм аймаанын бараан-
нарын делгирлерде көрүш-
түт делгир каан чалаар. Садыг
алыкчылар барык үзүктөл
чокка шуужуп эртип, херек-
лөөн барааннарын алгылаш,
өрөк-үзөңн кассирлерге тө-
лөп бергеш, үнү-ле турар бол-
ду. Садыг алыкчылар хун бу-
руде манайа хөй-биле келир.
Ынчанаш банкларда хоюг
сүттер, макаалар, печенелер,

пайниктер, азын-бүрү хевир-
ниң шайлар, үс-саржалары
делгирлерге өзөжөй бээр-
ге садыгжылар Лариса Дю-
карева, Валентина Пронова,
ажылчы Зинаида Попова
үдүр делгир-ле турарлар.

Тоску беш чылдык бо шит-
пирлиг чылын чедишкенин
доозарыче коллектив кол кич-
төңгөйин утлаан. Чарытла-
лар, азе кымышкыларын
дооско оон дарык магази-
нин садыгжылары ажаллаш,
ала септирлерин саарылга
пайнык 100 хуу, октябрьнын
— 115, ноябрыны — 114,9
хуу күүсеткенер. №9 гастро-
номия-биле социалистич ча-
рыштыг. Сөөлүг үш айла бе-
дик көргүзүлгө чедиш ап,
октябрь, ноябрь айларда иш-
чи кызыл шымпел-биле ийи
уда шаптанкалар.

Садыг алыкчыларын мында
садыгжылар ээлдек хүлээп ап,
оларнын кайда делгирин айт-
тып азы эккен берип турар-
лар.

Садыгжыларын бирээш
Лариса Дюкарева сүт садыг-
лаан түр Кезек каза үлүстү
келири үзүктөл бээрге, ол
складтан банкарларда хоюг сүт-
тер эккен делгир эгелде. Ма-
газинин эргелекчиз Зоя Су-
хорослова башаан ажалчы-
нар база-ла мичаар ажаллаан
турлар.

Ур чытырбас барааннар
шылгаар складтын бир тала-
зында садыг ажалчыларын
ишч өрзөлдөй. Ында хамык
көрүзүлгөлөн самбылаа ас-
кылаан болду. Социалистич ху-
даскыларын негелдерин ба-
за чараштыр бижээш, мында
аскан. Чарыштын түндөлдөрүн
ундургеш, чамдык чедиш-
кинерин бижип каан. Садыг-
биле алган барааннарын
складка үр чытырбайн, оон
азын-бүрү чидирлерин бол-
дурбайн келгенин айткан. Ба-
рааннарын үзүктөлүшкөн.

Тыванын херекел коопе-
рациянын ажалчыларын бол-
гаш садыгжыларга таарымчалыг.

Садыг алыкчыларын херек-
лөөн канчаар хандыра дээш
Бо сорулганы күүсээр дээш
райпо баштаар чери садыгжы-
лардан негелден элээн бедит-
кен. Оларнын семинар-турал-
дарын эрттирп, чаа байдалга
ажылдарын негелделер.
Биле болгаш садыг ажалчы-
нын депшилгелиг аргаларын,
ылаптыг салып алыкчылар
магазинерге келгеш бараан-
нарын боттары шылп алгаш,
кассага өртөн төлөп бээр
мурнакчы арзан ажалчылар-
нын айтырлары-биле тайыш-
тырган. Бай-Хаакта райма-
гын килдистерин болгаш өскө-
дээ тускай магазинерин дур-
жулгап, мергежилди эштер
уудуруп турар. Бо бүгү хем-
чеглер эки түндөлдөрүн бер-
ген. Садыгын хөй-хөй ажал-
чыларын планинг оонаалдары-
н чедишкенин күүселип

Тандынын херекелчилер
инитилели үрметтеп садар ба-
раан саарылганын планинг
ам он беш хире чыл иштинде
доктаамал күүселип келген.
Эрткен чылдын планинг де-
кабрьнын бирги чартымында-
ла күүсөткеш, 1971 чылга де-
кабрьнын 573 мүн рубльдин ба-
раанын хөйү саткан. Ур-
меттеп садар бараан саарылга-
зы чыл бээр өлүп турар.

Райпо коллектив ажалчы
чоинарта барааннарын чээлге
садыгыне кичээлгенин күш-
дирген. Эрткен чылдын 111,3
мүн рубльдин бараанын чээ-
лгеш саткан. Бо чылдын ол көр-
гүзүтүр оон-даа бедирлерин
аргаан бар.

Амгы үдө райпоңуң ажал-
чыларын тоску беш чылдын
инитилели үрметтеп садыг
шылпирлиг түшкү чылынын
инитилели оонаалдарын хууса-
а бетинде куулар дээш бүгү
хүштү мөңгөп турар. Чар-

жип турар коллективтерин,
бригадаларын болгаш тус-
тус кижилерин аразына хы-
нажыганын доктаамал чору-
дуп, чарыштын түндөлдөрүн
коллективтерин хуралдарына
чугаалажып турар. Тилекчи-
лерин кызыл туктар, хүндөл
бижиктер болгаш үнелиг бе-
лектер-биле бо-ла шаңаар.

Райпо коллектив өрө-сам-
чыгал кылар чорукту баш
уудур чылдарын дээш улуг
ажылды чоруудуп келген. Ону
канчаар боттандырып, тура-
рыл? Бүрүдө, өткөттары өй-
шалаа болгаш шылпиг аял-
дыкп көрүт, дүшпөй бар-
ган чүдөлдөрүн ол-ла дораан
кылап турар.

Ийне, райпо баштаар чери
(даргазын эш Коломыслова)
кадрларын шылпир болгаш
таарыштыр тургузарыне
оларнын ортузунга масса-
политиктиг ажалчы, садыг
ажылчыларын негелден чор-
гуур кичээлгеш салып, мате-
риал талазы-биле үнелиг
чүдөлдөрүн харылап турар
кижидерин ажалын доктаа-
мал контролга алганында.

М. ЛЕГОСТАЕВА,
Тыва республиканын
инструктору.

ЧОЛААЧЫ-САДЫГЖЫ

Дайзон Ооржак Шырап-
ович Чур районда мурнакчы
автоматка эргелекчилерин
бирээш. Райпоңуң Садыг
сельпоу агаа чаа автоавта-
ны бергеш, «Кызыл туку» ко-
лхозтук малчыларын чугула
херекелдин барааннарын-биле
хандыра кылдыр бижыргалаан.

Бо чоллаачы-садыг херек
барааннарын сельподан алгаш
«Кызыл туку» колхозтук
ырак оларларда малчы-
нарын негелдеа бир
улаа кезип, бараан саа-
рылганын айлар, кварталар
паянарын доктаамал ажыр
күүселип турар.

Бо чылдын он бир айларын
да, 68 мүн рубльдин бараан
саарып планин 69,7 мүн рубль-
ге азы 102,5 хуу күүсеткен.
Колхозтук малчыларын оон
херектиг барааннарын эккен,
шылпиг ажаллап турарын
мактап турар. Райпо баштаар
чери ол мурнакчы садыгжы
шылпирлиг, өртөктүг бедир-
терин каш улаа тымсып, хүн-
дүзөл самбырыны оон адын
киргеш. Оон автоавтамында
хун бүрүнүг чугула херектиг
барааннарын ассортментин
элбек.

О. ДАЛБЫН.

Партияның ийги съездизинге тураскааткан

Политиктиг литературанын парлага чери «РСДРП-нин
ийги съездизин болгаш оон төөгүдүг ужу-дузасы. Доку-
ментал болгаш материалдар» деп ном парлап үндүргөн.

Номда «РСДРП-нин II съездизинин 70 чыл диниң ду-
гайында» СЭКП ТК-ның доктаамал, РСДРП-нин II съездизин
70 чыл оонга таварыштыр 1971 чылдын июль 13-те Мос-
квалда болган байыркы хурата СЭКП ТК-ның Ингине се-
кретари Л. И. Брежневтин чугаанын, СЭКП ТК-ның Полит-
бюро кесижитү, СЭКП ТК-ның секретари М. А. Сусловтун
«РСДРП-нин ийги съездизин болгаш оон бүгү делегейге тө-
өгүдүг ужу-дузасы» деп илгелгени кингеш. Совет Эвилели-
нин Коммунист партиянын маадырдыг төөгүдө ал-
дардык ол хүнге холабаштыр азы-дунм марксизм-ленинни
партияларын апаа байыр чедирген чагаларын номда пар-
лаан.

ШЫННЫҢ ПОЧТАЗЫНДАН

АМ-ДАА ЭГЕЛЕВЭЭН

Техника септелгези чугула
азыл турбуже, Чур районун
«Торгалык» совхозу ол ажал-
че ам-даа кирбөөн. Совхозта
18 тракторун 8-яныг каппи-
т септелге негеттиген. А те-
рек кырында чангыс-даа тра-
ктор септеттимиз.

Совхозтун машина-трактор
мастерскалында септелге то-
гуур машина, трактор турда-
ла, артык хектерер чок дээр
хөнтөге алыскап, ону септе-

войн турар. Ол ышкаш анда-
лынарын, илчилерин, сеп-
каларын септел болурунун
аргалары бар.

Бо чептестерин чайладыр
талазы-биле совхозтун дирек-
циясы, партия болгаш ажал-
чын комитеттеринден техника
септирлерин графини тур-
гускап, үк ажалды дош-
дараан организастары чери күү-
сөткөш.

Т. ТЮЛЮШ.

ЧЫЛДАГААНЫ ЧУДЕЛ?

— Насос үрелген, изит,
соок сүт төнгөн, хөмүр-деш
чок, станция турупкан, ты-
рыкты херек — дээн сөстөр-
ни Булу-Терек суурта чу-
нар-бажына барган кижилер,
болган-ла чок дынаар. Моон
мурнууда алаа кижилер та-
лонгун чунуп турган, ам ол
турган база бузуган.

Ары-төверин айтырын
кадыкшылга оона холбоалыг
турбуже, Ак-Тургу салбыр-
нын уудурукчулары, ылангыя
совхозтун дирекциясы Булу-
Терек суурта чунар-бажынын
доктаамал ажалчыларынга бот-
туг хемчег абайн келгени
хомуданчыл.

Оон ажалынга чүгө үс-
түдө илереткен «Чылдагаан-
Н. ДАДАР-ООЛ.

Улуг-Хем район.

«Шынның» материалдарынын изи-биле

КЫШКЫ СПОРТ СЕЗОНУ

Мындагы ателиг мурнуку
түтү бо чылдын ноябрь 20-ге
үргөн солдунга парламенттин.
Республикада нийтин-биле
кышкы спорт сезонуна бе-
леткел копкап дээрин кыда
айткаш, Току, Эрзин, Чур
районнара до ажалдын дыка
четерин турарын демгелдөөн.

Күш-культура болгаш спорт
талазы-биле Току район ко-
митетинин даргазы Л. Колдун
бистин бижингине дынаты-
кан.

Шугучу-ленин соонда чам-
дык ажалдар кылганын, «Ки-
ро» партиялыг 70 хазык,
майыктааштыг 40 хазыкын,

хоккей мячистерин, хоккей
клубчилерин 90-ны райпо
дамчыштыр чагыдып эккен-
дирген. Амгы үдө хаак даян-
гыштарын, майыктааштарын
болгаш оон хаакка бижытлаар
херекселерин чагыткан.

Чокта чаа «Тоора-Хем»
совхозтун спортчулары хаа-
тарын садып алганар. Ол
ышкаш районун шкоалары
майыктааштыр хаакар бол-
гаш чамдык хоккей херексе-
лери-биле хандырыганын.

Амгы үдө районга боту
бүткөн ийи каток эспирейи
турар болгаш хаакчылар тре-
нировкалап эгелдөөн.

ДЕЛЕГЕЙ бо Күннөрдө

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНГЕ

СОФИЯ. (СЭТА). Болгария-
нын судно турдуун И. Бол-
жнев атыг Бургас заводунун
коллектив күш-ажылчы түт
тигелгелгеш болган. Далайга
чорук бир септеге мастер-
сказын сүтже саап үндүр-
ген. Бо чылдын бүдүргөн беш
кыдыг мастерсказын бирээш
ол. Ол мастерскал база-ла оон
мурнуудагы доот мастерсказы,
дег. совет далай хем флотунун
херекелдеринге ажаллапты-
нар.

КНО-нун шийтпири

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-
нун Кол Ассамблеясы ботта-
рынын бойдус байдалдарына
хамарыштыр күрүнелерин
ылап-ла бүрүн эргелиг тура-
нын бадтыкаан болгаш ботта-
рынын чурттарынын бойдус
курлавырына чогуур конт-
рольдү тургузуп алыр дээш
хөжүгү орач чурттарын, ха-
мааржыга чок девискарлер
уудуларынын демиселинге
дегеткеч илгерилеттиген
резолюциянын бир үн-биле ба-
дылаан.

Боттарынын иштиги тургу-
зун азе организастар ийик-
ле бойдус курлавырларынга
хамарыштыр бүрүн эргелерин
ажылларын боттандыра
ажыл чорудуп турар күрү-
нелерин, уудуларын шүүт азы

доора кажаллашыкын кы-
згалары КНО Уставын үрээ-
ли, делегейин тайынынга,
айыл чок чорутуна кыж-
ышкы болган туруп ботур
деп, резолюцияа демгелдөөн.
Кол Ассамблеянын үндүргөн
база бир резолюциясы. Ира-
ильдин эжелеп турары араб
девискарлерге араб күрү-
нелерин национал курлавыр
байдалдарына бүрүн эргезин
база үнтелелерин, бойдус
байдалдарын молчүткенин
котаралдарын, оон уламын
каражаанын араб күрүнелерин
төлөттирип азыр эргеле-
рин бадтыкаан. Эжелеткен
араб черлерин кижил болгаш
бойдус курлавырларын Ира-
ильдин молчүтү турарын ре-
золюцияа шийтпирлиг боту-
шпакан.

Оон алаа барыч чоранын
Чооку Чоон чүккө чоокта чаа
болган дайындык септир
алымшкын үзгелде Каттышкан
Штаттарын Португалиянын
деткип турганынга «хундү-
келдин» илердин шийчилг
болган деп, америк тайылбыр-
лаачылар демгелдөөн. Ынчан
АКШ-тын НАТО адым-биле 14
эвилелгенин аразында чам-
гыс-ла чурт-Португалия—
америк боо-чептесте Израиль-
че оостарына Азор, Португа-
лияда ужул чүгүл баазы
Лажини ажаллаштыр чөпсө-
рү, «Чоокта чаа эркен бер-
гелер» Каттышкан Штат-
тарын талазында Португалия-
нын туудушканын олар «онз
үнелер» сагыш-сеткилд деп,

Лиссабонга Г. Киссинджер ме-
дегелдөөн.

Лажин баазыны Каттышкан
Штаттар ажаллаштыр дугайында
дугурулганын хуусаа-де-
лүр чылын февраль эгезинде
доостур. Ынчанаш, дынчатын
мын турарын өзүгээр алыр-
га, ол дугурулганын хуусаа-
зын Г. Киссинджер Лиссабон-
га чугаалашкан.

Боттарынын чоокта чаа
чалаанын садымын кылдыр
португал чыгырчылар ботта-
рынын эгезинде Африкада ко-
лония империянын артыкчы-
зын салбас дээш Португалия
нын молчүл турар оралда
жышкыларын АКШ-тын та-
лазында үнм деткирленип не-
геп турар. Португалия Афри-
када Анголанын, Мозамбиктин
болгаш чаа күрүл-Гвинея—
Бисаунун уудуларына уду-
ру колониал дайындыг чорудуп
турар. Португал чыгырчылар
лар эң чаа америк боо-чептес-
ти бөрин көүдөсткөн турарын
негеп турар.

СЫЛДЫС ЭСТАФЕТАЗЫ

(«Союз-13» космос кораблинин уjudуп
үнгенин дугайында репортаж)

Уаус, ажал-агынын азын-бү-
рү амырларына чугула ужу-
дузалыг. Космос кораблинин
борт системаларын комплек-
тиг хынаарын болгаш шензир-
ин, хол-биле болгаш автома-
тыг башкарылганын чорудула-
ларын ужудушканын азын-
бүрү үзгелде автономунг чо-
рушкунун аргаларын улам
ыйа ажаллап кылдырын улам-
чылаар.

Чачылга өзүгээр ракеталар
ырак эвесе, ужудушкуну му-
нуу чарынын митингизинге
космонавтарын чугаалар
чедишкенин бүзүр-леб сип-

пиккен турган. Ужудушкуну
белеткел коллективтен кос-
монавтарга байыр келгенин-
ниң, а оларга—космонавтар-
нын байыр чедиргенин сөстө-
ри анда дынчалып тургулаан.

Байконураа харам кыш
ам-даа чок. Чүгө куураа
берген, ужу-кыдым козулбес
хову хыра-биле хевистел
берген чылар. Космонавтар
ужулап үнерин чериче эр-
тен гостиницалар бар чыткаш,
бодуздуп ыдым байдалын
көргөшөр.

Кан туудуштар мөңгүнелек
ракетанын хуспапканка дег
көстүп турар. «Союз-13» ко-

Совет артистерге хундүткел

БАМАКО. (СЭТА). «Бистич
чүрүбүска совет уруу чүл тө-
лөзүлгөндөрүн келгени Мали
биле Совет Эвилелинин
уудуларынын аразына бижып
найбардыг харылааларын
улам калбартырынын херезинге
бараан болуру—деп, Малинин
эге өөрдөлгө, аныктар бол-
гаш спорт херектеринин ми-
нистри Мустафа Сумаре ме-
дегелдөөн. Малине совет артис-
терин көргүзүлгө кылды чорая-
нын доозулганынга холбаш-

тыр эрттерген хүлээп алмын-
кыла ол министр сөс ап чүгө
чугаалаан.

Совет артистерин концерт-
терден кингеш бүгү ажа-
төргөлдүр чуртун кадалаш-
кыга таварышкан чогуула ду-
за чедирлерин фондизунга
шылчиди бээр дээшине чү-
геш ханзындан өөрүч чет-
тиренин, хүндүткелдин мали
чактык, улусту өмүзү-
лгөн Мустафа Сумаре илгерей-
лөөн.

ТЕРРОРИСТЕР КЫМНЫН КҮЗЕЛИНГЕ ТААРЫШТЫР УҮЛГЕДИП ТУРАРЛАРЫЛ?

АФИНЫ. (СЭТА). Бүгүн де-
лелгел паралагзы Рим болгаш
Афины аэропорттарына бол-
ган алуручук, үпталге үүгө-
диглерин көргүсөн тодалары-
ларын парлап турар. Римин
Фьюмичино аэропортуна бо-
луткежи алган террористер
америк ужул чүгө компания-
зы «Пан-Америкенин» само-
ледун чыгалдырып үрзөн. Оон
түндөлдө, үк компаниянын
төлөзүлгөндөрүн медегелзенин
өзүгээр алдыга, 30 ажыг ки-
жи өлгөн.

Террористер оон соонда ба-
рыш-герман ужул чүгө ком-
панин «Лифтгаанын» са-
молдун эжелел алган, Афи-
ныге ужулду үнүпкөн. Дека-
брь 17-де дүнү өттүр олар
биле грек эрге-чагырга чери-
лерин аразына шыгыны чу-
гаалажышканын, бооп кел-
ген. Алаа ГФР-ин элчин-
биле кадык чамдык күрүнелерин
элчинин база киришкен.

Декабрь 18-те эртен ол са-
молет Афиндан ужулду
үнүпкөн. Оон барган үш бил-
дизинде, Террористер тутту-
рганын чамдыгын салып-
кан, оон арктарынын алгаш
барган.

КАИР. (СЭТА). Чооку
Чоон чүк кинизин таарыштыр
шынтырдырып болгаш. Пале-
стинанын араб улусунун чөптүг
эргелерин каттап тургузуп бээ-

ри дээш демисел чорудуп ту-
рар арабтарын инти херезинге
террористеринг ол үүгелди
хора чедирип турар деп дем-
гелдөөн, үк үүгелдиглерин
«Аль-Азхар» солун «ажык үп-
телге» деп буруу шалкан. Рим
аэропортуна болган сезигел-
чиг үүгелдиг Чооку Чоон чүк
талазы-биле Женевага ботур
тайдык конференциянын эр-
теринин орун улам шалтык-
тап турар болганда, ол бүр-
үч-биле Израильдин күзел-со-
нууларына дүтүп турар
деп, «Аль-Азхар» солун дем-
гелдөөн.

БЕИРУТ. (СЭТА). Хамык
ужуру болза агартып болгу де-
калдык-даа барылаазы чок
кеминг-херек үүгелдин чугаа-
лажымында бооп турар-дыр
деп, Палестинанын хостарын-
ын Улусуң демократтыг фрон-
тузунун талдыктыг медегел-
дөөн. Палестин демиселчилерин
бо чалаптыг болушкунга
калдык-даа хамарылаазы чок
деп, ол чугаалаан.

«Ол дерзин үүгелдиг хамык-
тын мурнууда палестин улус-
тун эрге-ажыктарын улус-
тулган болган оон дайын-
дарын боллаа-деп, палестин
хун турар»—деп, палестин ин-
формация агентваланын үн-
дүргөн медегелдөөн чугаа-
лаан.

дико кыйгызын дамыштыр чу-
гаалажып. Кораблыни коман-
диринин радиоаралоу «Кав-
каз-1» а бортинженерин—
«Кавказ-2».

Бүгү чүгө ужулду үнүр-
егин хронометрин ритмиче
чагырткан. Белегенин беш
минутузын чарлаан.

Ужулап үнерин мурнуу
чарындагы сөөлүг коман-
дар диктоаларын ычангаш
ракета, догандыр бодушту
шымзы-лаажы-биле бүргөй
каалкыш, ору кылкыш үнүп,
булуттар аразыне чаштына
берген.

Ужудушкун таарымча-
лыг эгелдөө—деп, команда
пунктузунга үн дыналган.
«Заря», «Заря», мен—
«Кавказ-1» мен. Программа
өзүгээр ажалымысты эгелди-
н. Чери бүгүгө изит бай-
ыр—деп, «Союз-13»-тен да-
мчыг келген.

Н. ЖЕЛЕНОВ,
(СЭТА-нын тускар хөбөр).
Космодром, Байконур,
декабрь 18.

